

Artikelsamling: Vänsterpartiet 100 år

Den 13 maj 2017 firade Vänsterpartiet 100 års-jubileum. Partiet, som kom att genomleva många splittringar och namnbyten, bildades som Sveriges Socialdemokratiska Vänsterparti (SSV) revolutionsåret 1917 av en grupp radikala socialdemokrater som blivit uteslagna ur moderpartiet. 1921 bytte partiet namn till Sveriges Kommunistiska Parti (SKP), vilket 1967 ändrades till Vänsterpartiet Kommunisterna (VPK), och det nuvarande namnet Vänsterpartiet antogs i samband med Sovjetunionens fall 1990. Denna artikelsamling presenterar ett urval texter av olika vänsterskribenter som publicerades i samband med 100 års-dagen, och behandlar frågor om partiets historia, arv och framtid.

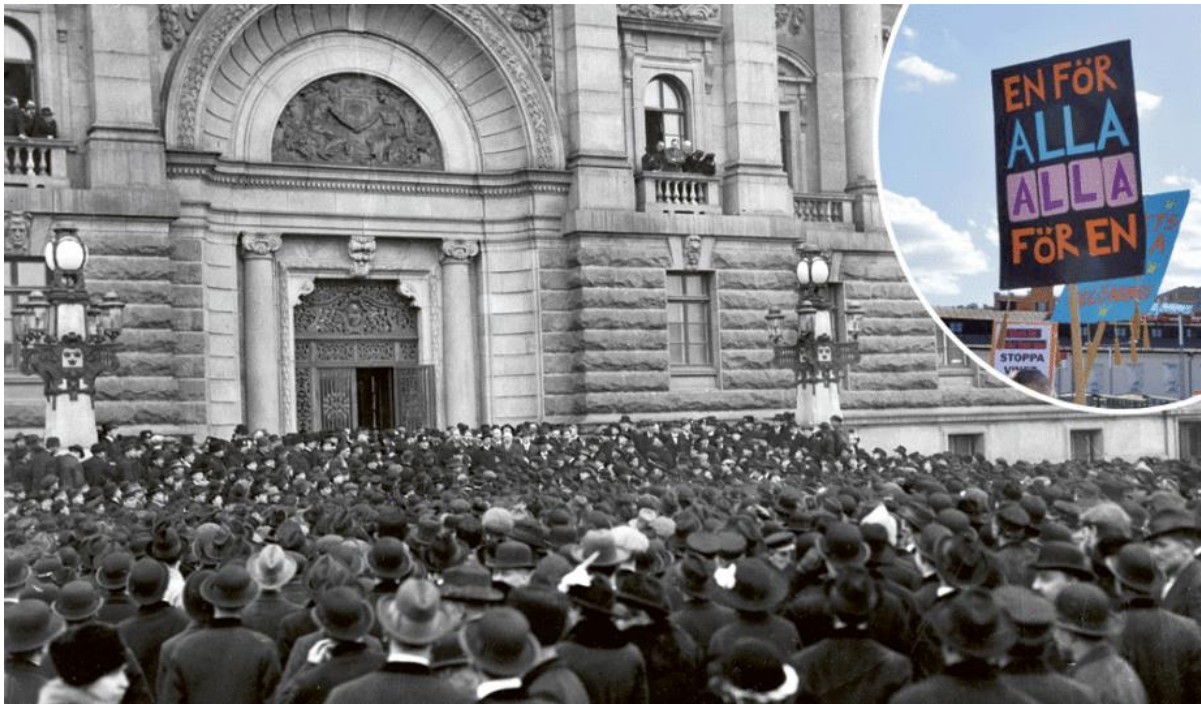
Efter artiklarna följer lästips för den som vill veta mer om V:s historia.

Innehåll

Anna Herdy: En historia och en framtid att vara stolt över.....	1
Per Leander: Svenska vänstern firar hundra år, men vilka får vara med på kalaset?	3
Torbjörn Tännsjö: "Vänsterpartiet är tillbaka där man en gång började"	5
Kjell Östberg: (V)isade vägen till demokrati.....	8
Lästips om Vänsterpartiets historia	10

Anna Herdy: En historia och en framtid att vara stolt över

Flamman 12 maj 2017

En knapp månad efter partisplittningen som ledde till att Vänsterpartiet startades samlades tiotusentals människor på Gustav Adolfs torg i Stockholm för att kräva bröd och potatis. I riksdagen diskuterades livsmedelsbristen och det nybildade socialdemokratiska vänsterpartiet uppmanade arbetarna att lämna sina arbetsplatser och möta upp utanför riksdagshuset. Vänsterpartiet får aldrig glömma sin historia och sin vision om ett annat bättre samhälle. Rörelsen måste byggas starkare för framtiden

Med 100 år på nacken finns det fortfarande strider att vinna. Framtiden måste handla mer om alternativet till kapitalismen och om hur vänstern organiserar fler för förändring. Anna Herdy om Vänsterpartiets hundraårsjubileum.

På lördag är det 100 år sedan Vänsterpartiet bildades. Den 13 maj, 1917, startade besvikna socialdemokrater Sveriges socialdemokratiska vänsterparti (SSV). De gjorde det för att det tyckte att Socialdemokraterna hade gått för långt åt höger. Det nya partiets existensberättigande grundade sig i tanken om ett helt annat samhälle och gör det än i dag. Ett samhälle som bygger på andra premisser, som gynnar andra än dem som redan har. Av var och en efter förmåga – åt var och en efter behov. Än så länge har det inte funnits något samhällssystem som utgått från denna princip.

De senast hundra åren har ändå varit framgångsrika för Vänsterpartiet. Man har fått igenom många av sina reformförslag och har åstadkommit förändring i människors vardag. Förbudet mot barnaga, rösträtten, utbyggnaden av förskolan och nu står striden om den oerhört viktiga frågan om vinster i välfärden. Systemförändrande reformer som har gjort samhället bättre.

Det som har varit vänsterns stora fördel historiskt har varit att man på ett effektivt sätt har lyckats kombinera utomparlamentarisk och parlamentarisk kamp. Att man har haft en rörelse i ryggen. Människor som sålt *Ny Dag* och *Flamman*, partimedlemmar som fanns och finns i fackföreningsrörelsen och partimedlemmar som var en del av den freds-rörelse som på många sätt satte den politiska dagordningen under 60- och 70-talet. Att partiet hade förmågan att ge

en röst i riksdagen åt protesterna mot nedskärningarna under nittioalet. I vänsterns projekt för framtiden måste man hitta tillbaka till folkrörelsen, till aktivismen och föreningsarbetet som får fler att strömma till partiet och känna att det finns en plats för dem. Att fortsätta organisera människor för nya politiska segrar.

För vinna segrar, det kan vänsterns idéer nämligen fortfarande göra. Faktum är att de redan gör det i hög grad. Att folk tröttnat på etablissemangen, som det pratas mycket om, bygger på en insikt om att politiken inte har tillräckligt mycket att säga till om. Samhället organiseras i dag i högre grad på marknadens villkor. Ett bevis på det är frågan om vinster i välfärden och det folkliga stöd ett vinstförbud har.

Den demokratisträvan, som Vänsterpartiet bygger sina idéer på, finns i allra högsta grad som en längtan hos människor. Det är från denna längtan som Vänsterpartiet i dag måste hämta ytterligare styrka och mod. Vänstern har vunnit tusentals segrar och behöver vinna många fler. Men för att göra det behöver partiet också *bli fler* som *gör mer*. Fler som kan bära förslagen, som kan debattera alternativen, som kan förklara skillnaderna mellan en trött socialdemokrati och en pigg socialistisk rörelse.

Är skillnaderna mellan S och V lika stora som vid partisplittringen för hundra år sedan? Antagligen är de ännu större i dag. Ideologiskt borde det vara tydligt. V mot alla andra. Vänsterpartiet vill på lång sikt ha ett samhälle som grundar sig på helt andra principer än de kapitalistiska – nämligen de socialistiska principerna om solidaritet, demokrati, makt över arbetet och alla folks fred och frihet. För att nå dit krävs det att man kan driva igenom förändringar här och nu tillsammans med regeringen. Men det krävs också att man är det allra tydligaste alternativet till såväl regeringen som till övriga partier i och utanför riksdagen.

Under de senaste åren har det blivit tydligt att vänstern i bred mening upplever sig själv som inträngd i ett hörn av såväl sömnpillers-sossar som rasistiska reaktionärer. Därför är det så viktigt att komma ihåg följande: vågar man ta ut svängarna så blir handlingsrummet utanför det där hörnet oftast betydligt större än man tror. Vi behöver inte enbart försvara det samhälle vi har i dag – vi kan kräva ett annat.

Vänsterpartiet har genom att man lyft skattefrågorna och numera pratar om ”en ekonomi för alla och inte bara för de rikaste” kommit en bra bit på väg. När Jonas Sjöstedt i Ekots lördagsintervju svarade på frågan om V skulle kunna tänka sig att fälla en socialdemokratisk budget var han väldigt tydlig. ”Den tiden då Vänsterpartiet röstade på en budget som vi inte hade inflytande över, den tiden är för alltid slut. Dörmattor finns på IKEA. Vi är ett politiskt parti.”

Där och då vann Jonas Sjöstedt över min skepsism. Med en sån här inställning kommer det gå bra för vänstern, inte bara i nästa val utan i många år framöver. Till skillnad från hur det ser ut i en del andra länder i Europa så kommer det vara möjligt att kunna välja mellan ett reellt socialistiskt alternativ och status quo-ivrare. Om man i stället gör sig själv irrelevant kommer valet, precis som det gjort i presidentvalet i Frankrike, stå mellan status quo-politiker och fascister. Men det går att undvika.

Per Leander: Svenska vänstern firar hundra år, men vilka får vara med på kalaset?

Internationalen 13 maj

Pionjärerna Karl Kilbom och Zeth Höglund uteslöts 1929 respektive 1924 ur SKP.
Får de vara med på kalaset?

Idag lördag den 13 maj firar Vänsterpartiet 100 år. Frågan är hur mycket av det ursprungliga partiet som finns kvar efter alla uteslutningar, sprängningar och svängningar som partiet varit med om; samt vilken epok i partiets långa historia som dagens vänster främst vill associera sig med och inspireras av i framtida strider?

Historien börjar 1917 med att en grupp radikala socialdemokrater under ledning av Zeth Höglund bildar det nya partiet Sveriges Socialdemokratiska Vänsterparti. Höglund och hans anhängare, i princip hela det socialdemokratiska ungdomsförbundet, hade blivit uteslutna ur moderpartiet av "hövdingen" Hjalmar Branting efter att de kritiserat bristen på interndemokrati.

Konflikten handlade också om den socialdemokratiska ledningens närmanden och anpassning till liberalerna, som vänstern var kritisk mot, samt inte minst kampen för fred. Hjalmar Branting stödde nämligen Ententen i det pågående världskriget, medan Höglund, som hade anslutit sig till Lenin på fredskongressen i Zimmerwald 1915, menade att alla krigförande parter var lika dåliga och att arbetarklassen måste vända sina vapen mot de egna förtryckarna och göra revolution.

Det svenska vänsterpartiets kontakter med bolsjevikerna stärktes efter den ryska oktoberrevolutionen och 1921 bytte partiet namn till Sveriges Kommunistiska Parti (SKP). Redan nu förlorade partiet många sina ursprungliga medlemmar, inklusive tunga namn som Carl Lindhagen, Fabian Månson och Ivar Vennerström, som antingen uteslöts eller lämnade frivilligt, i protest mot att partiet allt mer underordnade sig Moskva.

Detta närmande till Sovjetryssland hade inte varit en självklarhet för de svenska vänster-socialisterna. Precis som Karl Marx, hade man hela tiden sett Tyskland som de kommande drömmarnas land. Där skulle socialismen ha störst förutsättningar att vinna mark. Men när den tyska vänsterns ledare Karl Liebknecht och Rosa Luxemburg mördades 1919, och de socialistiska revolutionerna i Europa misslyckades eller krossades brutalt, som i vårt grannland Finland, fanns till sist bara Sovjetryssland kvar att ty sig till, på gott och ont.

Ryssland hade verkligen tänt en hoppets fackla med sina revolutioner mot tsarismen och kapitalismen 1917, och röda arméns förmåga att slå tillbaka de vita arméerna och utländska invasionstrupperna under inbördeskriget var imponerande. Sovjet hade också på kort tid gjort stora framsteg vad gällde arbetares och inte minst kvinnors rättigheter. Men frågan var om bolsjevikerna verkligen alltid visste bäst om vilken politisk strategi som skulle gälla även för kamraterna i Väst Europa.

Genom grundandet av den Kommunistiska Internationalen (Komintern) ville bolsjevikerna samordna och leda de respektive kommunistpartierna ute i världen. Denna centraliserade styrning från Moskva var något som SKP:s ledare Zeth Höglund blev allt mer kritisk mot. Men just därför blev Höglund avsatt och utesluten ur sitt eget parti på order av Komintern 1924, efter Lenins död, och tillsammans med honom lämnade tusentals andra gamla medlemmar partiet. (De återgick så småningom till socialdemokratin).

Karl Kilbom, som också hade varit med i partiet från starten 1917, blev nu de svenska kommunisternas ledare. Han försökte anpassa sig efter Kominterns krav, men till sist gick det inte längre att hänga med i Stalins ultravänstersvängar. När Kilbom protesterade mot Moskvas beslut att jämställa socialdemokratin med fascismen, blev han också utesluten ur sitt eget parti. Detta var 1929 och samma sak pågick samtidigt i alla länders kommunistpartier, där de gamla ledarna som ifrågasatte Stalin petades bort.

Men i Sverige hände något unikt. Majoriteten av partiets medlemmar följde med Kilbom när han bildade ett nytt svenskt kommunistparti. Minoriteten som blev kvar skulle under Hugo Silléns och Sven Linderots, och senare Hilding Hagbergs ledning, helt kom att böja sig för Stalins vilja. Kilboms parti upplöstes senare, medan det Moskvatrogna stalinistiska kommunistpartiet är det parti som dagens Vänsterparti härstammar från.

Efter avstaliniseringen i Sovjet 1956 började en liknande process i det svenska kommunistpartiet, som kom att reformeras under C. H. Hermansson på 1960-talet, då man bytte namn till Vänsterpartiet kommunisterna (VPK). Även om Hermansson ibland kritiserade Sovjet, som vid invasionen av Tjeckoslovakien 1968, fortsatte de goda kontakterna med Moskva, och för VPK var den så kallade "realsocialismen" något som man förhöll sig reellt till, som om det var den enda form av socialism man kunde tänka sig.

I samband med Sovjetunionens upplösning strök man så ordet kommunist ur partinamnet och under ledning av Gudrun Schyman blev Vänsterpartiet snart Sveriges tredje största parti och en viktig samarbetspartner för socialdemokraterna. Men sedan millennieskiftet har Vänsterpartiets väljarstöd i princip halverats, och det goda samarbetet mellan S och V verkar vara ett minne blott, även om Vänsterpartiet aldrig har framstått så ivriga som nu, om att få krypa upp i storebrors knä.

Så frågan är vad det är för födelsedagsbarn som nu ska firas på 100-årsdagen. Är det partiet som Zäta Höglund en gång grundade, som vi vill minnas? Eller Kalle Kilboms alternativa svenska kommunistparti, som vägrade underordna sig Moskva? Ska stalinisterna Sillén-Linderot-Hagberg förtigas eller uppmärksammas på kalaset? Var det ur C. H. Hermanssons reformer som dagens Vänsterparti föddes? Eller kanske Gudrun Schymans?

Och vad är det egentligen för Vänsterparti vi har idag, som främst verkar drömma om att kanske få föräras med en åtråvärd regeringspost i en socialdemokratisk regering, på samma sätt som Branting för hundra år sedan drömde om att få sitta med till bords när liberalerna skulle bestämma.

Hur som helst, oavsett om vi är medlemmar i Vänsterpartiet eller inte, låt oss fira 100 år av vänsterpolitik i Sverige. Det finns trots allt mycket att vara stolta över, inte minst de gräsrots-aktivister inom rörelsen som under alla dessa år kanske inte brydde sig så mycket om vilken International man tillhörde, utan kämpade för arbetarklassens rättigheter i den tid man levde, och stod upp för den internationella solidariteten var helst den behövdes.

Och låt oss hoppas att de kommande 100 år ska bli mycket mer framgångsrika, med mindre interna motsättningar och splittringar.

Torbjörn Tännsjö: "Vänsterpartiet är tillbaka där man en gång började"

DN Debatt. 13 maj 2017

Torbjörn Tännsjö, professor i praktisk filosofi vid Stockholms universitet. Han har skrivit om Vänsterpartiets omvandling 1990/1993 i bland annat den nyutkomna boken "Vänsterdocenten".

DAGENS NYHETER Onsdagen den 16 Maj 1917

Socialdemokratiska vänsterpartiet. Öppen politik proklameras, protest mot civila värnplikten. Ett flertal resolutioner antagna vid kongressen under tisdagen. Vänster-socialisternas kongress fortsatte sina förhandlingar på tisdagen. Frågan om Socialdemokratiska vänsterpartiet och den socialdemokratiska kvinnoförbundet inleddes av fru Katta Dalström, varefter följande uttalande antogs: Kongressen uttalar som sin mening att det socialdemokratiska vänsterpartiet bör av all makt medverka till kvinnornas politiska och sociala frigörelse och stödja dem i denna kamp. Framför allt må då huvudvikten ligga på erkännandet av kvinnornas medborgerligt. På kvinnorna vila ja i väsentlig mån det unga släktets första fostran och upplysning, varför hon själv bör vara en fullt utvecklad personlighet, vilket ej kan vara fallet då hon enom nu håller utanför allt verkligt medborgerligt arbete. Icke heller kan kvinnan fullgöra sin sanna uppgift att värda och skydda det växande släktet om henne förvägras medborgerligt inflyande av de samhällsfrågor som av olika händelser och krigens villkor är berörda. Kongressen vill understryka det rent erkännande i det undantagsförhållande varit de svenska kvinnorna stå i jämlika förhållande med män och i jämlika förhållande med män, danska och finska som redan länge enas erhållit full och helt medborgerligt. Kongressen ställer sig här för solidarisk med kvinnorna då det gäller detta deras livsfrågor, men kongressen vill inte heller stå för kvinnornas rättigheter utan för kvinnornas rättigheter.	Skarpnäck — en trädgårdsstad. Ett köp av egendomen en vinst för staden och dess befolkning. Stadsingenjör Ygborg om planerna kring Skarpnäck. Som tidigare meddelats, har landegendomsnämnden beslutat föreslå stadsfullmäktige att förvärva egendomen Skarpnäck för en summa av 3 miljoner kr. Årendet kan väntas förekomma i stadsfullmäktige i slutet av juni månad. En av de mest övertygade förkämparna för det framlagda förslaget, stadsingenjör Herman Ygborg, hade i går inbjudit representanter för huvudstadsstadsfullmäktige att dels genom ett orienterande föredrag av hr Ygborg uppmärksamma stadsfullmäktige, dels genom en tur genom egendomen Skarpnäck söka bilda sig en uppfattning om vad det ifrågasatta köpet skulle innebära. Hr Ygborgs muntliga framställning, förtydligad genom demonstrationer å kartor och planer, började med en erinran om den verksamhet vilken sedan tio år tillbaka utövas av föreningen Koloniträdgårdar. Från medlemmar av denna förening, vilka nu endast ha möjlighet att hyra lotter om 200 å 300 kvadrater, med rätt att därpå bygga sommarstugor med högst 14 kvadratmeter grundytta, ha förskickat uttalt att trädgårdarna skulle kunna göras något större. Därmed skulle platsen för en större stadskärl och bilväg. Tomterna skulle placeras i kvarter, dubbel så djupa som i vanliga fall, med vattenposter, gemensamma för fyra tomter. På så sätt skulle på bredden mellan två gator rymmas fyra tomter, av vilka de två innera, belägna skulle få kommunikation till var sin gata genom en smal väg, gemensam för två i bredd liggande tomter och gående mellan de framför och närmast gatan liggande tomterna. Tomterna skulle uthyras på tjugo år, med rätt för innehavaren att få kontraktet prolongerat samt med förträdeshätt för honom att vid fastställande av stadsplan och tomtens upplåtande för bebyggande med vattenbonade bostäder införa tomten. De hus som kunde komma att uppföras finge till en början icke bebos annat än på sommaren. Man kunde tänka sig antingen små sommarstugor sådana som de i koloniträdgårdarna vanliga eller stabilare byggnader med ett rum och kök med eldstad, till vilket senare, vid övergång till vinterbostad kunde byggas ytterligare ett rum med källare under. Såsom årlig hyra skulle erläggas första året 12 kr., därefter 30 kr. samt, då tomtens bebyggelse med hus med eldstad, 60 kr. Kan nu priset för egendomen, 3 miljoner, anses vara för högt? Ågren har prutat med sig en kvarta miljon, och någon risk för staden innebär köpet icke. Ett plus av 2,4 öre kvadratfoten på denna egendom är sådant att man icke kan förlora på det samma. Även om man beräknade att på anläggningen föra ytterligare en halv miljon för spårvägens utdragande och snarast, bör företaget ge 4 procent, då det blir fullt upptaget. Tidpunkten då detta kan ha inträffat torde kunna sättas till tio år framåt. Lotternas antal skulle bli omkring 2.000. Om man vet att staden på tio år fått 2.000	En byggnadsstrejk i Stockholm. 400 man i strejk utan fackföreningarnas tillstånd. De strejkande väjda till fackens samorganisation. Under måndagen och tisdagen har partiell strejk genomförts vid de flesta husbyggen i Stockholm. Cementarbetarna och en stor del av grovarbetarna, tillsammans mellan 300 och 400 man, ha nedlagt arbetet. Bland de byggen som hittills drabbats av arbetenedgången märkas stadshuset, tobaksmonopolets, Luth & Rosens och aktiebolaget Holmias nya hus med smålägenheter. Vid de återstående väntas strejk redan i dag. Denna strejk, vilken kommit särskilt olägligt nu, när byggnadsverksamheten börjat komma i gång och det beror på sommarens byggande om det skall bli bostadsnöd till hösten eller icke, har icke etablerats med fackföreningarnas tillstånd. Förspelen är i Stockholm gemensam framställning till byggnadsnämnden om dyrtidstillägg. Svaret kom under förra veckan, icke direkt från byggnadsnämnden, utan från Centrala arbetsgivarförbundet. Framställningen var avslagen med den motiveringen att loverta redan en gång reglerats under avtals tiden samt att de svåra tiderna på marknaden icke tillköt höjd betalning. Detta svar behandlades vid sammanträdet i Sver

Dagens Nyheter rapporterar om Socialdemokratiska vänsterpartiets kongress i maj 1917: "Kongressen uttalar som sin mening att det socialdemokratiska vänsterpartiet bör av all makt medverka till kvinnornas politiska och sociala frigörelse och stödja dem i denna kamp".

Ursprungligen stod Vänsterpartiet för pacifism och radikal demokrati. Man företrädde samhällets mest utsatta. Som en del av Komintern bolsjeviserades partiet och på 70-talet hyllades Marx och Lenin. Man kan dock hävda att partiet, i och med förändringen på 1990-talet, har återvänt till sina rötter, skriver Torbjörn Tännsjö, professor i filosofi.

Vänsterpartiet firar den 13 maj 2017 sin 100-årsdag. Vad har partiet varit, vad är det, vad kan det tänkas bli?

Frågor om identitet intresserar filosofen. De kan tolkas som frågor om vad man brukar kalla numerisk identitet, och ställs gärna beträffande personer. Vad ska vara uppfyllt för att någon, vid en tidpunkt, ska vara identisk med någon vid en helt annan tidpunkt? Är det en fråga om biologisk kontinuitet eller handlar det om psykiska företeelser som löper genom historien? Samma fråga kan ställas beträffande ett parti. Är verkligen dagens Vänsterparti identiskt med det Socialdemokratiska vänsterparti, som bildades i maj 1917?

Kanske är frågan om personlig identitet inte genuin. Man kan prata på olika sätt om saken, och komma till olika slutsatser i ett konkret fall. Syftet med undersökningen bestämmer begreppsbildningen och resultatet. Det är vad jag tror. Sak samma gäller säkert partier. Det är en lämplighetsfråga om dagens Vänsterparti är identiskt med 1917 års parti. Är syftet att fira ett jubileum blir förstås svaret ja. Rör det snarare identitetsuppfattning, programmatisk utveckling med mera är kanske svaret snarare nej? Mycket har trots allt hänt sedan 1917.

De kommunistiska partierna hade en gång kallat sig så eftersom man såg ordet ”socialdemokrati” som förbrukat sedan ledare för de socialdemokratiska partierna under första världskriget manat arbetare i olika länder att ta till vapen mot varandra. 1990 var ordet ”kommunism” på motsvarande sätt förbrukat.

Namnet har för det första växlat. Sveriges Socialdemokratiska Vänsterparti, Sveriges Kommunistiska parti (sektion av den kommunistiska internationalen – Komintern), Vänsterpartiet Kommunisterna, och för närvarande just Vänsterpartiet.

Partiet stod ursprungligen för pacifism, radikal demokrati och i en tid av hungerkravaller för intresset hos de mest utsatta i samhället.

Från tidigt 1920-tal till 1940-tal var partiet en sektion av Komintern. Vägen dit innebar stora omvälvningar i partiets inre liv och identitetsuppfattning. Partiet ”bolsjeviserades”, blev ett parti av en ny typ, ägnat inte bara att ställa upp i allmänna val, utan med ambitionen att leda arbetarklassen i en socialistisk omvälvning.

Då Komintern upplöstes under andra världskriget tvingades partiet att skaffa ett eget program och en egen politisk hållning. Det gällde att bredda det, ligga nära socialdemokratin i dagspolitikens frågor och ivra för omvälvning av samhället, med udden riktad exklusivt mot storfinansen. CH Hermanssons studier av koncentration och centralisation av ägandet blev en viktig källa till förståelse av det politiska landskapet. Strategin misslyckades dock i grunden, då Socialdemokraterna slöt en allians just med kommunisternas huvudfiende, storfinansen. På så vis reformerades samhället, men socialismen försvann som mål.

CH Hermansson ledde partiet till allt större oberoende gentemot Moskva, ivrade för en breddning av vänstern ... men 1968 kom i vägen. Vi som tillhörde 1968 års generation drev partiet i en dogmatisk riktning och till ett program (1972) som ställde det på den vetenskapliga socialismens grund, hyllade Marx och Lenins revolutionära teori, och eftersträfvade en revolutionär regering. Vi ville göra upp med kapitalismen en gång för alla. Nu hette partiet VPK, men många av oss framhävde framför allt ”K:et”, som det som skapade vår identitet.

Vilken var då denna identitet? Fem faktorer var rådande då jag själv (1970) blev medlem av partiet.

Namnet. Vi var verkligen ”kommunister”.

Filosofin. Partiet vilade på ett filosofiskt fundament, den dialektiska materialismen (få förstod vad denna lära gick ut på, men man utgick ifrån att det fanns någon som i princip borde kunna förklara den).

Målet. Vi eftersträvade socialism och visste vad vi talade om. På frågan om vi ville ha det som i Sovjet svarade vi: ja, i princip, beträffande ekonomin. Men med det viktiga tillägget: både samhället och näringslivet skulle genomsyras av radikal demokrati.

En gemensam historieuppfattning. Vi hade i studiecirklar tillägnat oss arbetarrörelsens historia, från Sundsvallsstrejken 1879 och framåt, och vi hade tillgång till facit. Vi visste vad som var rätt (partiet hade i alla splittringar valt rätt väg) och fel (till exempel Saltsjöbadsavtalet som lade grunden till Socialdemokratins allians med storfinansen).

Vi stod längst till vänster i ekonomiska frågor; vi gick mest konsekvent in för utjämning av människors materiella, sociala och kulturella betingelser.

Då realsocialismen kollapsade ställdes detta på ända. Jag vet, då jag ingick i den programkommission som genomförde förändringen. Först kom kongressen 1990, som präglades av tumult. Då bytte partiet namn till Vänsterpartiet. Några enkla grundsatser fick ersätta rådande partiprogram. 1993 kunde ett nytt antas. Jag skrev utkastet till det.

I ett slag hade partiets identitetsuppfattning ändrats i grunden. Vi var inte längre kommunister. Man kan tycka att ändringen var kosmetisk. De kommunistiska partierna hade en gång kallat sig så eftersom man såg ordet "socialdemokrati" som förbrukat sedan ledare för de socialdemokratiska partierna under första världskriget manat arbetare i olika länder att ta till vapen mot varandra. 1990 var ordet "kommunism" på motsvarande sätt förbrukat. Det var bara att släppa det (vilket skedde med knapp majoritet och utan förordande från partistyrelsen).

Partiet "sekulariserades". Det vilade inte längre på en bestämd filosofisk grund. Marxistisk, feministisk och ekologiska teorier bjöd på rika källor att ösa kunskap ur, men ingen särskild filosofisk lära utgjorde längre partiets fundament.

Var vi ens socialister längre? Vi behöll ordet, men vad betydde det? Frågor om avvägningen mellan plan och marknad låg i det vida fältet och inte ens tanken om socialisering av de avgörande produktionsmedlen var längre en självklarhet. Olika ägandeformer kunde blandas.

Visst ville också Vänsterpartiet efter 1990 förstå sin och arbetarrörelsens historia, men tanken om ett facit var borta. Det var inte längre orimligt att hävda att partiet gjort allvarliga fel i det förflutna. Ja, det blev oacceptabelt att avvisa vissa sådana självkritiska uppfattningar.

På en punkt rådde ändå kontinuitet. Vänsterpartiet var ett vänsterparti, i ordets mest elementära mening. Partiet var tveklöst det parti som mest konsekvent gick in för utjämning av människors materiella och sociala och kulturella betingelser. Till detta kom strävan att värna om miljö och kvinnors rättigheter. Och detta var förstås inte oviktigt. Det var vad som hela tiden hade inspirerat partiets dagspolitik, medan revolutionen dröjde.

Man kan ändå tycka att en så radikal förändring av partiet borde innebära att det i realiteten upphörde att existera. Dagens vänsterparti skulle då datera sin början till 1990. Men vill man undvika den tråkiga slutsatsen kan man kanske hävda, att vad som hände 1990 var att partiet återvände till sina rötter.

Dagens Vänsterparti liknar mer det Socialdemokratiska Vänsterparti, som grundades 1917, än det parti som existerade från tidigt 1920-tal till 1990. Jag tror det är så vi bör se på saken och i så fall är ju partiet fortsatt ungdomligt, med viktiga uppgifter framför sig!

Kjell Östberg: (V)isade vägen till demokrati

Aftonbladet 14 maj 2017

Kjell Östberg om det enda partiet som slogs för allmän och lika rösträtt 1917

Kjell Östberg är professor i historia vid Södertörns högskola och forskningsledare för Samtidshistoriska institutet

En aktivist förs bort av polis i samband med demonstrationer för allmän rösträtt 1917. Den 13 maj grundades Sveriges socialdemokratiska vänsterparti (SSV), föregångaren till dagens Vänsterpartiet. Foto: Arbetarrörelsens arkiv

”Utanför väntar ett folk i svält – väntar ett land som bjöd svältande barn och mödrar sablar och bojor för bröd.

Utanför väntar en värld i brand frälsningens vårhögtid – utanför väntar historiens största och stoltaste strid.”

Så dramatisk klingade **Ragnar Jändels** prolog när det socialdemokratiska vänsterpartiet samlades till konstituerande kongress i Viktoriasalen på Tunnelgatan, nuvarande Olof Palmes gata, den 13 maj 1917.

Och visst var det så. Utanför, runt hörnet hade nyligen tusentals kvinnor dragit Vasagatan fram mot Mjölkcentralen för att kräva mjölk till sina barn och mötts av polisens dragna sablar. Världen stod i brand och snart skulle revolutionerna svepa över Europa.

De hundratalet ombuden representerade vänstern inom socialdemokratin. De hade motsatt sig partiets ökade försvarsvänlighet och allt för nära samarbete med liberalerna. På parti-kongressen några månader tidigare hade Branting fått nog av kritiken och ställt ett ultimatum som vänstern inte kunde acceptera.

Partisprängningen var ett faktum.

Cirka 20 000 följde med till det nya partiet. Nu skulle inga parlamentariska hänsyn lägga hinder i vägen för kampen för socialismen, för freden och den internationella solidariteten. Men mer än något annat kännetecknades det nya partiet av ett djupt demokratiska patos.

Det gällde synen både på samhället och det egna partiet.

Som historikern **Werner Schmidt** visat var detta grundat i den kritik vänstern under lång tid riktat mot det socialdemokratiska partiets ledning för byråkratiska tendenser och viljan att sätta munkavel på oppositionen. Kongressen antog därför inte bara nya stadgar utan dessutom särskilda "Demokratiska grundlagar" för att garantera den interna partidemokratin.

Redan i inledningsparagrafen hette det: "Hos partiets djupa leder, icke hos några överledare, skall ledningen och avgörandet ligga. Partiets förtroendemän äro folkets jämlingar och tjänare, icke dess herrar."

Genom hårt reglerade villkor om mångsyssleri, rotation på ledande poster, återkommande medlemsomröstningar och till och med inrättande av en partiets "justitieombudsman" ville man motverka uppkomsten av nya byråkratier. På detta område var Miljöpartiet ingalunda först.

Med Carl Lindhagens ord var detta en del av ett projekt där det yttersta målet var att skapa demokratiska människor med kraft att själva delta i samhällets omvandling. "Att tala om ... demokratiska ordningar utan demokratiska människor är en självmotsägelse."

Kanske har en och annan av dagens liberaler svårt att ta till sig att det också var detta vänsterradikala parti som gick i spetsen för Sveriges demokratisering. Men så var det.

En huvudtes i den serie artiklar som på sistone publicerats i *Aftonbladet Kultur* är att de omfattande sociala mobiliseringarna under våren 1917 spelade en avgörande roll för de demokratiska reformer som genomfördes några år senare.

Det enda parti som fullt ut drev dessa krav 1917 var faktiskt det unga vänsterpartiet.

Högern var emot, inte minst den kvinnliga rösträtten, av principiella skäl.

Liberalerna ville fortfarande utesluta de allra fattigaste från den kommunala rösträtten och från att få plats i Första kammaren. Den behövdes som broms mot de anstormande massorna.

Socialdemokraterna, som principiellt var för den allmänna rösträtten, duckade och slöt upp bakom liberalerna för att inte äventyra fortsatt nära samarbete, snart också i regeringen.

Det politiska program som behandlades på vänsterpartiets kongress inleddes däremot med ett kristallklart ställningstagande för grundläggande demokratiska rättigheter: Allmän och lika rösträtt, enkamarsystem. Republik. Och valdagen förlagd till en söndag, så arbetarna skulle kunna komma ifrån för att rösta.

Programmet var säkert skisserat innan de folkliga protesterna brutit ut på allvar. Men under kongressens sista skälvande minuter antogs också ett Manifest till Sveriges arbetare färgat av de dramatiska händelserna utanför Viktoriasalen.

Arbetarna uppmanas att "på varje plats ... omedelbart bilda lokala arbetarråd allsidigt representerade platsens demokratiska folkelement, för att handhava den lokala ledningen av massaktionen". För första gången dyker rådstanken upp i ett politiskt program.

Under de följande åren kom frågan om hur demokratin skulle kunna utvecklas i riktning mot arbetarkontroll dominera debatten inom arbetarrörelsen. Också socialdemokratin, företrädd av **Gustav Möller** och **Ernst Wigforss** drev hårt frågan om industriell demokrati. Som ekonom-historiken **Christer Lundh** visat spelade vänsterpartiet en central roll för att fördjupa debatten i denna riktning.

Det är en tragedi att denna diskussion om vad demokrati egentligen skulle kunna vara snart övergavs av arbetarrörelsens huvudriktning. Och det är ett grymt ödes ironi att vänsterpartiets demokratiska drömmar tidvis vändes i dess motsats under dess stalinistiska resa.

Men för hundra år sedan kunde det unga vänsterpartiet inte bara stå i spetsen i kampen för grundläggande demokratisk rättigheter utan också ange färdriktningen mot ett annat samhälle:

Den socialism de kämpade för utgjorde med deras egna ord ”de arbetande massornas sociala och ekonomiska självständighetsförklaring, deras av dem själva gripna Magna Charta för samhällets omvandling och pånyttfödelse.”

Så, grattis på hundraårsdagen, vänstern i Sverige, till ett sådant arv att bygga vidare på!

Lästips om Vänsterpartiets historia

På marxistarkivet finns en speciell avdelning (med flera underavdelningar) som handlar om Vänsterpartiet och dess historia. Se [SKP/VPK/\(v\)](#)

Här följer ett urval med texter som tillsammans ger en ganska heltäckande bild av ämnet under olika tidsepoker.

[Zenit om SKP/VPK – en artikelsamling](#). Täcker perioden 1917-77

Per Meurling, [Kommunismen i Sverige](#) (1950). F d medlem gör upp med sitt gamla parti

Anders Hagström, [Från SKP till Vänsterpartiet](#) 1929-1990.

Yvonne Hirdman, [Sveriges Kommunistiska Parti och 2:a världskrigets första år](#) och [Sveriges Kommunistiska Parti och 2:a världskriget 1941-45](#). (boken *Sveriges Kommunistiska Parti 1939-1945*)

[Tidskriften Fjärde Internationalen om Vänsterpartiet Kommunisterna \(VPK\)](#). Artiklar från perioden 1976-1994

[Lik i garderoben?](#) En rapport om SKP/VPKs internationella förbindelser – V:s ”vitbok” om sin historia (1996)

Werner Schmidt, [C-H Hermansson - En politisk biografi](#) CHH spelade en viktig roll för utvecklingen av det gamla kommunistpartiet efter 2:a världskriget.